

KLAIPĖDOS MIESTO BENDROJO PLANO KEITIMO BENDRŲJŲ SPRENDINIŲ (KONCEPCIJOS) EKSPERTIZĖ

**AKTAS
2018-04-10**

(kraštovaizdžio ir gamtinės aplinkos apsaugos dalis)

UAB „Urbanistika“ vykdydama 2015-12-14 Paslaugų pirkimo sutartį Nr. J9-1916 parengė Klaipėdos miesto bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių formavimo (konceptijos) sprendinius, kurie buvo pateikti ekspertiniam vertinimui. Ekspertizės užsakovas ekspertavimo užduoties su konkrečiais klausimais nepateikė, todėl buvo atliekamas bendro pobūdžio Klaipėdos miesto bendrojo plano korektūros bendrųjų sprendinių (konceptijos) dokumento analizė, pagal kompetenciją siekiant nustatyti jame nustatytų tikslų, identifikuotų probleminių situacijų ir arealų, bei numatytų planuojamos teritorijos gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio vystymo bendrųjų sprendinių tikslingumą bei pagrįstumą.

Miesto kaip integruotos gamtinės – socialinės ir techninės sistemos planavimo procesas beveik visais atvejais yra apsunkintas dėl to, kad interesų įvairovė generuoja nemažai teritorinio pobūdžio konfliktinių židinių. Teritorijų planavimo specialistų užduotis juos identifikuoti BP esamos būklės rengimo fazėje, numatyti konceptualias jų sprendimo priemones bendrųjų sprendinių rengimo metu (konceptijos stadijoje) ir konkrečias sprendinių lokalizavimo priemones sprendinių konkretizavimo stadijoje.

Ekspertinei analizei pateiktame Klaipėdos miesto bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių formavimo (konceptijos) stadijos aiškinamajame rašte, detalai ir dalykiniu požiūriu argumentuotai, bei vadovaujantis kompleksiniu požiūriu nustatyti Klaipėdos miesto bendrojo plano keitimo tikslai, iš kurių didžioji dalis orientuota į kraštovaizdžio morfologinės ir vizualinės struktūros ir aplinkosauginio pobūdžio probleminių klausimų sprendimą. Įvertinus tai, kad bendrųjų planų keitimo viena iš pagrindinių užduočių yra jų papildymas nacionalinio kraštovaizdžio plano sprendiniais, pastaroji situacija yra suprantama ir nesunkiai paaiškinama.

Kalbant apie Klaipėdos miesto bendrojo plano keitimo tikslus akcentuojamas ekologinio stabilizavimo - kompensavimo teritorijų išnagrinėjimas, ir naujų plotų esančių už miesto savivaldybės teritorijos ribų pagrindimas. Akcentuojamas dėmesys į viešųjų miesto želdynų raidos prioritetus, o taip pat užsibrėžiama nustatyti rekomendacijas viešojo naudojimo želdynų kiekiui, sudaryti sąlygas savitų miesto kraštovaizdžio bruožų išsaugojimui, saugomų teritorijų ir kitų aplinkosauginių požiūriu jautrių gamtinių sistemų tvarkymui ir apsaugai.

Klaipėdos miesto bendrojo plano koncepcijos stadijos dokumente pateiktose esamos būklės vertinimo išvadose identifikuojami du skyriai: teritorijos ekogeologinės ir fizinės geografinės sąlygos, bei kraštovaizdis ir jo apsauga, kuriuose nuosekliai ir aiškiai identifikuojamos geografiniu ir ekogeologiniu požiūriu išskirtinės, ir dėl to ekologiškai jautresnės Klaipėdos miesto ir apymiesčio teritorijos dalys. Išskiriamos ir trumpai apibūdinamos dėl tiesioginės ir netiesioginės antropogeninės veiklos įvairiu laipsniu paveiktos, pažeistos ir dėl to probleminės Klaipėdos miesto teritorijos dalys (Baltijos jūros pakrantė, apsauginis kopagūbris šiauriau KVJU ir kt.). Remiantis BP esamos būklės nustatymo duomenimis konstatuojama galima globalių su klimato kaita susijusių nepalankių

tendencijų įtaka miesto akvatorijoms ir su jomis tiesiogiai ar netiesiogiai susijusiomis teritorijoms. Pagrįstai ir tiksliai išvardinamos visos biologinės įvairovės požiūrių vertingos Klaipėdos miesto ir su juo besiribojančios ar hidrografiniais ryšiais susietos teritorijos dalys, kurios savo ruožtu tarnauja ir kaip miesto rekreacinį potencialą formuojantis ir rekreacinį atraktyvumą didinantis veiksnys. Neperdėtai pabrėžiama ir Klaipėdos sąsiaurio svarba kaip pagrindinio visai Lietuvos teritorijai svarbaus žuvų migracijos koridoriaus, išskiriant vakarinę Klaipėdos sąsiaurio protakos pakrantę. Pateikiant esamos būklės išvadas, kurios svarbios Klaipėdos miesto bendrojo plano preliminarinių ir detalių sprendinių formavimui, teisingai ir pagrįstai atkreipiamas dėmesys į tai, kad Klaipėdos miesto rekreacinėmis teritorijomis naudojasi tiek miesto tiek visos Lietuvos gyventojai įskaitant ir ne mūsų šalies rezidentus, kurie sumoje generuoja ženkliai didesnę rekreacinę apkrovą. Tai savo ruožtu padidinto jautrumo ir rekreacinei veiklai nepritaikytose teritorijose (pajūrio miškuose, apsauginio kopagūbrio teritorijose) skatina rekreacinės digresijos židinių atsiradimą, biologinės įvairovės mažėjimą, bei ekosistemų nykimą. Aptariant su kraštovaizdžio apsauga susijusias problemas, pirmiausiai konstatuojamos nacionaliniu mastu išskirtinės jo vertybės, kurios daugiausia susietos su kompleksinės apsaugos teritorijomis (KNNP, PRP, Kuršių marių biosferos poligonas ir kt.). Išvardintoms teritorijoms šiuo metu yra užtikrinama teisinė ir fizinė apsauga, lygiai taip pat kaip ir unikaliems seklių Kuršių marių, Kuršių nerijos ir pajūrio kraštovaizdžio kompleksams. Taip pat atkreipiamas dėmesys į Klaipėdos miesto gamtinio karkaso (GK) teritorijas, kurios apima 40% jo ploto ir vietomis persidengdamos su urbanistiniu miesto karkasu (ypač miesto plėtros zonose) formuoja riboto geoekologinio potencialo židinius - potencialias galimo konflikto zonas. Kaip viena iš aktualiausių Klaipėdos miesto teritorijos aplinkosauginio pobūdžio probleminių teritorijų įvardinamas Smeltės botaninis draustinis, kuris patiria tiesioginį KVJU pramoninės zonos spaudimą.

Apibendrinant Klaipėdos miesto bendrojo plano koncepcijos dokumente pateiktas pagrindines esamos būklės išvadas susijusias su aplinkos ir kraštovaizdžio apsauga, būtina konstatuoti, kad jos įvardina pagrindines Klaipėdos miesto gamtines ir kraštovaizdžio vertybes, identifikuoja esamas problemines situacijas, esamus ir potencialius konfliktinius aplinkosauginio pobūdžio arealus ir netgi įvardina kai kurių problemų priežastis. Bet, išvadose nėra užsimenama ir akcentuojama (išskyrus kelis lokalius atvejus), kad KVJU yra didžiausias subjektas kurio infrastruktūra šiuo metu tiesiogiai ir netiesiogiai neigiamai veikia aplinkos būklę. Taip pat tikėtina, kad vystant uosto infrastruktūrą konfliktini pobūdžio židinių skaičius tik didės, o esamų konfliktinių židinių problematiškumas taip pat augs.

Bendrosiose Klaipėdos miesto gamtinės aplinkos formavimo nuostatose, kurios pateikiamos Klaipėdos miesto bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių (koncepcijos) formavimo stadijoje, gamtinio kraštovaizdžio struktūrinės įvairovės apsaugos sisteminiam užtikrinimui išskiriamos trys teritorijų grupės: *saugomos teritorijos; Gamtinio karkaso teritorijos ir žaliųjų plotų - atskirųjų želdynų, miškų ir kitų želdinių teritorijos*. Kiekviena iš šių tipų yra aptariama atskirai apibūdinant juos formuojančius komponentus, nusakant jų naudojimo režimą ir pobūdį, esamas ir galimas su naudojimui susijusias problemas, bei numatant jų lokalizavimo bei reglamentų detalizavimo kryptis sprendinių konkretizavimo stadijoje. Būtina pastebėti tai, kad Klaipėdos miesto ir apymiesčio ekologinį kompensavimą bei kraštovaizdžio apsaugą užtikrinančių teritorijų skirstymas yra ne vienodo lygmens (lygiagretus), o daugiapakopis ir aiškiai hierarchiškai organizuotas. Tai reiškia, kad pastarosios teritorijos dalys yra glaudžiai tarpusavyje susietos - yra viena kitos sudėtinės dalys. Gamtinis karkasas yra ekologinį kompensavimą užtikrinanti sistema, kuri į save integruoja arba turi integruoti saugomas teritorijas, bei žaliuosius plotus (atskirusius želdynus su visais želdynais esančiais miškų ūkio, ar žemės ūkio ar kitos paskirties žemėse). Saugomos teritorijos – yra sudėtinė gamtinio karkaso teritorijų dalis turinti specialų įstatymiškai įtvirtintą statusą ir teritorijų planavimo dokumentus, kurie apibrėžia jų naudojimo

pobūdį. O taip įvardinti žalieji plotai yra, ar turėtų esamu atveju tapti (būti integruojami) miesto GK sistemos dalimi. Klaipėdos miesto teritorijos atveju pateiktuose preliminariniuose sprendiniuose gamtinio karkaso struktūros elementai perkelti iš aukštesnio planavimo lygmens dokumentų, o sistemos papildymo vietinės svarbos komponentais galimybės integruojant atskiruosius želdynus (tarpusavyje susieti ar dispersiškai išsidėstę) esančius Klaipėdos miesto urbanizuotoje dalyje, nenumatytos. Žinoma preliminarinių sprendinių formavimo atveju to gali ir nebūti, tačiau konkretizuojant sprendinius į tai būtina atsižvelgti.

Įvardinant probleminius situacijas ir arealus buvo aprašyti ir scheme pateikti ne visi probleminiai arealai kurie neigiamai veikia ar gali veikti Klaipėdos miesto teritorijos ekologinę situaciją ir tuo pačiu gyvenamąsias bei poilsio sąlygas. Neigiama geležinkelio linijų įtaka (apsaugos zonų ribose) rekreacinėms Girulių miško sąlygoms (dalis miško esanti palei geležinkelio liniją netinkama rekreacijai). Neigiama planuojamos valstybinio jūrų uosto plėtros įtaka Smeltės botaniniam draustiniui, Kiaulės nugaros teritorijai ir Klaipėdos sąsiaurio protakų ichtiofaunai, išskirtiniam sekliųjų marių kraštovaizdžiui. Planuojamo išorinio uosto įtaka jūriniam kraštovaizdžiui (ties Melnrage).

Klaipėdos BP korektūros koncepcijos stadijos ataskaitoje aprašomos dvejų teritorijų vystymo tame tarpe ir gamtinės apsaugos vystymo alternatyvos, kurios konkrečiai apibūdina pagrindinius planuojamos teritorijos gamtinės aplinkos apsaugos principus ir kryptis tuo pačiu lokalizuojant gamtinės aplinkos geoekologinio potencialo didinimo priemones.

I Klaipėdos miesto BP korektūros koncepcijos alternatyva yra 2007 metais patvirtinto bendrojo plano nuoseklus tęsinys nesilūnantis kardinalių gamtinės aplinkos kokybinių pokyčių, bet užtikrinantis esamos gamtinės aplinkos išsaugojimą ir nuoseklų jų potencialo didinimą. Todėl pirmosios koncepcijos sprendinių plačiau neanalizuosime.

II Klaipėdos BP korektūros koncepcija, kuri atlikus aplyginamąjį vertinimą pripažinta kaip labiau subalansuota, yra glaudžiai susieta su KVJU plėtros sprendiniais, kurie daro ženkliai įtaką miesto ir apymiesčio teritorijos gamtinių struktūrų bei kraštovaizdžio potencialo didinimui ta linkme kuri numatyta 2007 miesto bendrajame plane ir I-oje koreguojamo plano koncepcijoje. Nepaisant to, kad šioje alternatyvoje gamtinio kraštovaizdžio struktūrinės įvairovės apsaugos sisteminiam užtikrinimui yra numatomas trijų tipų teritorijos: A. Saugomos; B. gamtinis karkasas ir C. Žaliųjų plotų teritorijų grupės, jos neužtikrina, kad kurioje nors iš Klaipėdos miesto dalių nebus suformuoti sprendiniai mažinantys esamos gamtinės aplinkos vertę. Šio koncepcijos varianto apraše teisingai ir aiškiai pabrėžiama, kad rengiamas KVJU planas yra aukštesnio lygmens planavimo dokumentas, kurio sprendiniai gali ženkliai pabloginti gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio apsaugai numatytų teritorijų būklę ar net jas sunaikinti. Teiginiai –išsakyti dėl galimo KVJU bendrajame plane numatytų sprendinių poveikio gamtinei aplinkai ar jos komponentas ir unikaliai vietos kraštovaizdžiui yra pilnai pagrįsti ir nekeliantys abejonės (nors tiksliai apie realius poveikio ir žalos mastus galima būtų spręsti tik atlikus numatomų inžinerinių įrenginių poveikio aplinkai vertinimą). Neakcentuota tik tai, kad planuojama KVJU teritorijos pietinės plėtra stipriai pažeis Kuršių marių migracijos koridoriaus vientisumą.

Išvados

Apibendrinant anksčiau išsakytus pastebėjimus, būtina suformuoti keletą išvadinių teiginių, kurie pagrįstų rengiamos Klaipėdos miesto bendrojo plano korektūros preliminarinių sprendinių (koncepcijos) korektiškumą ir atitikimą pagrindiniams teritorijų planavimo (gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio) bei subalansuotos raidos principams, galiojantiems teisės aktams ir kitiems teritorijų planavimo dokumentams:

1. Preliminarūs Klaipėdos miesto bendrojo plano gamtinės aplinkos apsaugos ir kraštovaizdžio formavimo sprendiniai (konceptija) išlaiko 2007 metų Klaipėdos miesto bendrajame plane numatytas gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio kokybės palaikymo ir formavimo kryptis, su kuriomis išlygomis, kurios numatytos koncepcijos II variante ir kurios susijusios su gamtiniu požiūriu vertingomis nacionalinės svarbos teritorijomis papuolančiomis į KVJU plėtros zonas.

2. Parengta Klaipėdos miesto BP keitimo koncepcija (tiek brėžiniai, tiek aiškinamasis raštas) neprieštarauja tokio pobūdžio dokumentų rengimui, struktūrai ir turiniui keliamiems reikalavimams.

3. Koncepcijos aiškinamajame rašte įvardinti koncepcijos rengimo tikslai susieti su gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio vertybių apsauga savo esme apimant visą reikiamą priemonių kompleksą būtiną užsibrėžtiems tikslams pasiekti.

4. Numatytos aplinkosauginio pobūdžio probleminės situacijos galima sakyti įvardintos teisingai, bet greičiausia remiantis teritorijų planavimo specialistams iš ankščiau žinoma situacija, ir identifikuotomis probleminėmis teritorijomis, bet neįvertinus šiuo metu aktualių grėsmių susijusių su tiesioginiu ar netiesioginiu planuojamos KVJU plėtros sprendinių poveikiu gamtinės sistemoms ir Klaipėdos miesto ir apymiesčio kraštovaizdžiui.

5. Tiek I tiek II koncepcijos alternatyvų aprašymų dalys kuriose pateikiami su gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio apsaugą susiję preliminarūs sprendiniai pateikti objektyviai vertinant situaciją ir neperdėtai įvertinant dėl dalies KVJU plėtros sprendinių išskylančias grėsmes gamtiniu požiūriu vertingoms ir nacionaliniu aspektu ypač svarbioms gamtinėms teritorijoms.

VU, Chemijos ir geomokslų fakulteto
Geomokslų instituto
Geografijos ir kraštovarkos katedros

Doc. dr. Ričardas Skorupskas

